

فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد شوشتر

سال ششم، شماره (۱۷)، تابستان ۱۳۹۱

تاریخ دریافت: ۹۱/۲/۱۱ تاریخ پذیرش: ۹۱/۳/۱۵

صص ۲۱۴ - ۱۸۵

بررسی رابطه میان الگوی استفاده از اینترنت و هویت ملی دانشجویان (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اراک)

سید کمال الدین موسوی^۱، محیا شعبی^۲، هاییل حیدرخانی^۳

چکیده

هویت ملی یکی از مولفه‌های بنیادین شکل‌گیری و بقای جامعه است که می‌تواند مجموعه‌ای از گرایش‌ها و نگرش‌های مثبت را نسبت به عوامل، عناصر و الگوهای هویت بخش و یکپارچه ساز در سطح یک کشور، آن هم به عنوان یک واحد سیاسی فراهم آورد. تحقیقات متعدد نشان دهنده آن است که عوامل مختلفی در نگرش و احساس تعلق افراد به ویژه جوانان نسبت به هویت ملی خود مؤثرند که از آن جمله می‌توان به مواردی چون: خانواده، همسالان، گروه‌های مرجع، جهانی شدن، اینترنت، ماهواره و... اشاره کرد.

okna8062@yahoo.com

۱- استادیار جامعه‌شناسی و عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد

۲- کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه شاهد

۳- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهاقان

در این راستا با توجه به اینکه اینترنت گذشته از فواید آن همراه با مخاطرات و آسیب‌هایی است که فرد، جامعه و حکومت را مورد تهدید قرار می‌دهد در پژوهش حاضر بررسی رابطه میان الگوی استفاده از اینترنت و هویت ملی در دستور کار قرار گرفته است. در این مقاله با استناد به نظریات کاستلز، هابرماس و ولمن، سعی می‌کنیم رابطه میان الگوی استفاده از اینترنت و هویت ملی دانشجویان (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اراک) را مورد مطالعه قرار دهیم. از این رو به دنبال پاسخ به این سؤال هستیم که میان الگوهای متفاوت استفاده از اینترنت و هویت ملی دانشجویان چه رابطه‌ای وجود دارد؟ لازم به ذکر است روش تحقیق در مقاله حاضر، پیمایش و ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه است و با استفاده از شیوه نمونه‌گیری دو مرحله‌ای و با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی و سپس نمونه‌گیری سهمیه‌ای متناسب، یک جمعیت نمونه ۳۸۰ نفری از دانشجویان دانشگاه آزاد اراک مورد بررسی قرار گرفته است.

واژه‌های کلیدی: هویت، هویت ملی، هویت مقاومت، اینترنت، محیط تعاملی اینترنتی، الگوی استفاده از اینترنت، وبلاگ

مقدمه

هویت یکی از مسائل مهم فرا روی بشر امروز به شمار می‌رود. در مطالعات روان‌شناسی و جامعه‌شناسی هویت دارای دو نوع فردی و جمعی است. هویت فردی مجموعه خصوصیات و ویژگی‌هایی گفته‌اند که هر فرد را از دیگران متمایز می‌کند و هویت جمعی یا اجتماعی مجموعه خصوصیات است که فرد یا گروه را به اجتماع پیوند می‌دهد و بین فرد و دیگران مشترک است. (نراقی زاده، ۱۳۸۷: ۱۸) در این راستا، به عقیده گروهی از محققان، هویت ملی مهمترین نوع هویت جمعی است، چرا که نقش تعیین‌کننده‌ای در حوزه فرهنگ، سیاست، اجتماع و حتی اقتصاد دارد. به عبارت دیگر، هویت ملی مشروع‌ترین سطح هویت جمعی در تمامی نظام‌های اجتماعی است، زیرا هویت ملی را می‌توان فرایند پاسخگویی آگاهانه به پرسش‌های پیرامون خود، گذشته، خاستگاه تمدنی، جایگاه سیاسی فرهنگی، و ارزش‌های ملهم

از هویت تاریخی یک ملت برشمرد، چرا که باعث تشخیص یافتن ملتی از ملت‌های دیگر می‌شود (میرزایی و رزانه، ۱۳۸۷: ۵۵).

هویت فردی و جمعی افراد در خلاء معنا پیدا نمی‌کند بلکه عوامل مختلفی در شکل‌گیری و جهت‌دهی به آن دخالت دارند در دنیای امروز عواملی که بر هویت افراد تأثیر می‌گذارند تنها محدود به خانواده، مدرسه، دوستان و حتی محیط زندگی فرد محدود نمی‌شود بلکه عوامل جدیدی مثل فناوری‌های نوین با شکل‌دهی به ارتباطات فرد می‌تواند بر هویت فردی و هویت ملی او اثر بگذارد. در گذشته‌ها، دامنه ارتباطات انسانی اندک و در نتیجه داد و ستد هویتی نیز کمتر بود، از این رو حفظ هویت ملی در سطح یک جامعه از ثبات و پایداری بیشتری برخوردار بوده است. اما با ورود به قرن ۲۱ که جامعه انسانی به سمت جهانی‌سازی هر چه بیشتر در حرکت است، ما شاهد سرعت سرسام‌آور دسترسی انسان‌ها به شبکه‌های کامپیوتری هستیم که به نوبه خود دگرگونی در تعاملات اجتماعی را به همراه داشته و به باور برخی صاحب‌نظران، اینترنت و کامپیوتر نه تنها قواعد و قوانین حاکم بر ارتباط و تعامل میان انسان‌ها، بلکه حتی نگرش ما را نسبت به خود، دیگران، و جهان نیز تغییر داده است (اولسون، ۱۳۷۷: ۵).

ارتباطات کامپیوتری با در هم شکستن مرزبندی‌های مرسوم و ایجاد محیط‌هایی چون چت روم، پست الکترونیکی، وبلاگ و سایت‌های متنوع، امکان ارتباط و تعامل افراد را در سطح وسیع فراهم کرده است. این تعاملات جدید امکان شکل‌گیری هویت را با استفاده از منابع جدید و متنوع فراهم می‌کند و اگر نظر کاستلز مبنی بر اینکه شکل‌گیری هویت‌ها در جامعه شبکه‌ای منجر به ایجاد جماعت‌ها می‌شود تحقق یابد امکان اینکه جماعت‌ها به سوژه‌های جدید یعنی کارگزاران جمعی تغییرات اجتماعی تبدیل شوند نیز هست. همانطور که می‌دانیم هویت ملی برای وحدت ملی، وفاق اجتماعی و وحدت هر جامعه عامل مهمی تلقی شده و لزوم انسجام و وحدت اجتماعی مسأله‌ای است که همواره مورد توجه برنامه‌ریزان و مدیران جامعه است. اگر اینترنت می‌تواند منبع هویت بخشی متکثر و متنوع برای افراد شود پس همچنین می‌تواند باعث شکل‌گیری گروه‌ها و اجتماعات گوناگون و ظهور نوعی انتروپی فراگیر شده و بعضاً باعث تضعیف هویت ملی و کاهش چسبندگی اجتماعی درون یک جامعه

گردد. در این حالت شکل‌گیری هویت‌های فرو ملی، خاص گرایانه و به تعبیر مانوئل کاستلز^۱ "هویت مقاومت" دور از انتظار نخواهد بود. هویت مقاومت در نگاه کاستلز یک نوع هویت ویژه است و غالباً به دست آن کنشگرانی ایجاد می‌شود که در اوضاع و شرایطی قرار دارند که از طرف منطق سلطه بی ارزش دانسته شده و یا داغ‌ننگ به آنها زده می‌شود (کاستلز، ۱۳۸۴:۵۲). از اینرو بررسی این مساله در جامعه و روزگار ما ضرورتی دو چندان یافته است.

ناگفته نماند که، درباره تاثیر فناوری‌های نوین به ویژه اینترنت بر هویت ملی سه رویکرد عمده مطرح است: رویکرد اول گسترش این فناوری را تقویت کننده هویت ملی می‌داند، رویکرد دوم گسترش این فناوری را تضعیف کننده هویت ملی به شمار می‌آورد، رویکرد سوم با یک نگاه واقع بینانه تر، به جنبه‌های تقویت کننده و تضعیف کننده این فناوری بر هویت ملی تاکید دارد (قبادی، ۱۳۸۷:۱۸۹). با توجه به آنچه گفته شد، مساله عمده‌ای که پژوهش حاضر بدنبال آن است عبارتست از اینکه آیا اینترنت تقویت کننده هویت ملی در جامعه ایرانی است یا تضعیف کننده آن؟ و اینکه کدام الگوی استفاده از اینترنت میتواند موجب تضعیف و یا تقویت هویت ملی گردد؟

بدون تردید، جهت بررسی تاثیرات اینترنت بر روی هویت ملی می‌توان در یک جامعه گروه‌های اجتماعی گوناگونی را مورد مطالعه قرار داد، اما با کمی تأمل می‌توان دریافت یکی از واجد شرایط ترین گروه‌ها در این رابطه دانشجویان هستند، زیرا دانشجویان بیش از سایر گروه‌های اجتماعی از اینترنت استفاده می‌کنند و بنابراین، بیش از سایر گروه‌های اجتماعی در معرض تاثیرات اجتماعی اینترنت قرار دارند. از اینرو این گروه اجتماعی وسیع و گسترده - که به اعتراف عموم محققان بیش از گروه‌های اجتماعی دیگر درگیر فرآیندهای جهانی شدن هستند (حافظ نیا، ۱۳۸۵: ص ۱۴) - جهت انجام پژوهش حاضر پیرامون "رابطه الگوی استفاده از اینترنت و هویت ملی" مناسب ترین گروه تلقی شده‌اند.

---

1. Castles, M.

چارچوب نظری:

چارچوب نظری این تحقیق را عمدتاً نظریات مانوئل کاستلز، یورگن هابرماس و باری ولمن تشکیل می‌دهند که در این قسمت به اجمال به آنها اشاره می‌شود:

مانوئل کاستلز^۱

به اعتقاد کاستلز شبکه اینترنت ستون فقرات ارتباطات جهانی از دهه ۱۹۹۰ به بعد است، چرا که به تدریج بیشتر شبکه‌های اجتماعی را به یکدیگر پیوند خواهد داد. مسأله بدین جا ختم نشده بلکه انتشار اینترنت و شبکه‌های ارتباطی کامپیوتری به تدریج فرهنگ کاربران شبکه و حتی الگوهای ارتباطی آینده را نیز شکل می‌دهد. از نظر کاستلز جامعه شبکه‌ای - که محصول اصلی اینترنت است - بر ساخته شدن هویت افراد موثر خواهد افتاد. به نظر وی، فرآیند جهانی شدن و به دنبال آن جامعه شبکه‌ای با تولید و رشد آگاهی در مردم به تضعیف مسائلی چون دولت ملی و هویت ملی مرتبط با آن منجر می‌شود، بدین صورت که با برجسته شدن بسیاری هویت‌های خاص گریانه - همانند هویت‌های قومی و مذهبی - در داخل کشورها، سلطه دولت و نقش آن در تعریف هویت ملی به چالش کشیده خواهد شد. بدین ترتیب کاستلز بر این باور است که فناوری‌های نوین با تضعیف پدیده دولت - ملت و ایجاد شکاف در هویت ملی باعث تقویت هویت‌های فروملی (هویت مقاومت) می‌شود و از آنجایی که این تحقیق در پی بررسی رابطه اینترنت و هویت ملی است و به نظر کاستلز "اینترنت می‌تواند زمینه تضعیف هویت‌های ملی را فراهم کند" بنابراین نظریه او می‌تواند به عنوان چارچوب نظری تحقیق مورد استفاده و در جامعه خودی مورد آزمایش و سنجش قرار گیرد.

یورگن هابرماس^۲:

هابرماس جامعه اطلاعاتی و جهانی شدن رسانه‌ای را در قالب حوزه عمومی و همگانی مورد توجه قرار داده است. او اینترنت را محیطی می‌داند که یک حوزه و فضای عمومی را در

1. Castles M.
2. Habermas U.

جامعه فراهم کرده است. حوزه عمومی هابرماس عرصه‌ای است که در آن حضور افراد در مباحثات باز و علنی و کنش ارتباطی از طریق بیان و گفت و گو تحقق می‌یابد. (آذرننگ، ۱۳۸۲، ۶۵) و این حوزه فقط در جامعه‌های باز و مردم سالار شکوفا می‌شود، قدرت در آن دخالتی ندارد و در این فضا گفتگوها بصورت آزادانه انجام شده و افراد می‌توانند مسائل مورد علاقه و حتی خصوصی خود را مطرح کنند. در نگاه هابرماس شبکه ارتباطی اینترنتی مدت‌هاست که به عنوان یک حوزه عمومی جدید مطرح شده و هر چند به نظر بعضی‌ها آن فقط یک حوزه عمومی مجازی است، ولی با این حال این حوزه به شدت در حال رشد است (آذرننگ، ۱۳۸۲، ۳۷).

به زعم هابرماس در تمام انسان‌های آزاد یکسری نیازهای اساسی و اصیل وجود دارد و این نیازها زمانی که فرد با دیگران صمیمانه وارد گفتگوی شود کشف خواهد شد. در محیط‌های تعاملی اینترنتی (ایمیل، وبلاگ، سایت‌های مختلف، چت روم و...) در واقع «شرایط آرمانی مورد نظر هابرماس» به خوبی تحقق می‌یابد. در این محیط‌ها افراد معمولاً راحت تر می‌توانند نیازهای خود را مطرح کنند و این طرح کردن نیازها باعث شکل‌گیری یک فضای گفتگو و مباحثه می‌شود. کاربران در آن فضا به گفتگو می‌پردازند، احساسات خود را ابراز می‌کنند و از یکدیگر تاثیر می‌پذیرند. (زنجان‌زاده، ۱۳۸۳: ۱۲۶) با توجه به اینکه در محیط‌های اینترنتی نوعی اعتماد و صمیمیت در میان کاربران شکل می‌گیرد، بنابراین آنها همچنین ممکن است الگوهای هویت‌یابی خود را نیز در این محیط‌ها بگیرند و این دریافته‌ها احتمالاً بر احساس تعلق فرد به هویت ملی خود نیز می‌تواند مؤثر واقع شود. و در این رابطه است که نظریه «حوزه عمومی» هابرماس را می‌توان جزئی از چهارچوب نظری تحقیق حاضر در نظر گرفت.

باری ولمن^۱

ولمن در یک گونه‌شناسی از اجتماعات انسانی از سه نوع اجتماع صحبت می‌کند: الف) اجتماع از دست رفته ب) اجتماع حفظ شده ج) اجتماع آزاد شده و گونه سوم به موضوع این

تحقیق مرتبط است. «اجتماع آزاد شده» ولمن به معنای آن است که ظهور وسایل حمل و نقل سریع، و تکنولوژی نوین مثل تلفن همراه و اینترنت، تعلق و وابستگی فرد را به جغرافیا و محل کمتر ساخته و به تعبیری، نقش زمان و مکان در ارتباطات انسانی کمتر شده است. اما این بدان معنا نیست که اجتماع نابود شده است، بلکه اجتماع در اشکال جدیدی خود را از طریق شبکه‌های اجتماعی، باز تولید می‌کند.

به اعتقاد ولمن اینترنت تنها یک ابزار ارتباطی نیست. امکانات بسیار متنوعی در اینترنت وجود دارد از قبیل: سایت‌های خبری، وبلاگ‌ها، چت و ایمیل، و نیز سایت‌های موسیقی، فیلم، و بازی‌های اینترنتی که استفاده از آنها فعالیتی اجتماعی محسوب نمی‌شود. در حقیقت ولمن دو گونه استفاده از اینترنت را برمی‌شمارد: استفاده‌های اجتماعی مثل ایمیل، چت و استفاده‌های غیر اجتماعی مثل وب گردی و دانلود موسیقی و بازی (محسنی، دوران، سهرابی، ۱۳۸۵:۸۴). زمانی که اینترنت مردم را با فعالیت‌های غیر اجتماعی درگیر می‌کند، حتی بیش از تلویزیون می‌تواند آنان را از اجتماع، سازمان‌ها، مشارکت سیاسی و زندگی خانوادگی دور کند. در مقابل زمانی که مردم از اینترنت برای ارتباط با دوستان، خویشان و سازمان‌ها (دور یا نزدیک) استفاده می‌کنند، آنگاه اینترنت همچون ابزاری برای ساختن و حفظ سرمایه اجتماعی خواهد بود (ولمن، ۲۰۰۱: ۳۰). در واقع، ولمن اثرات اینترنت را کاملاً در جهت افزایش ارتباطات اجتماعی ارزیابی نمی‌کند، بلکه آن را تابع نوع استفاده‌ای که از آن می‌شود می‌داند. بدین ترتیب، نظریه ولمن نیز در تبیین برخی ابعاد موضوع تحقیق می‌تواند کمک نماید.

اهداف و فرضیات تحقیق:

باتوجه به ادبیات نظری و تجربی تحقیق هدف عمده‌ای که مدنظر این پژوهش قرار داشته است شناسایی وجود رابطه احتمالی میان الگوی استفاده از اینترنت و هویت ملی در بین دانشجویان بوده است. همچنین بررسی وجود رابطه میان الگوی استفاده از اینترنت و هویت مقاومت نیز به عنوان هدف ویژه یا اختصاصی در این پژوهش دنبال شده است. در راستای نیل به اهداف مورد نظر و با بهره‌گیری از نظریات جامعه‌شناختی مطرح شده، فرضیات زیر تدوین و مدل نظری مربوطه ارائه گردیده است:

فرضیات اصلی:

۱. الگوی متفاوت استفاده از اینترنت، تفاوت معناداری را در میزان هویت ملی دانشجویان به همراه دارد.

۲. الگوی متفاوت استفاده از اینترنت، تفاوت معناداری را در میزان هویت مقاومت دانشجویان به همراه دارد.

فرضیات ویژه:

گروه الف:

- در بین دانشجویانی که سابقه کار اینترنتی آنان مختلف است میزان هویت ملی آنان نیز متفاوت از یکدیگر می‌باشد.

- دانشجویانی که مدت استفاده روزانه شان از اینترنت متفاوت است، میزان هویت ملی آنان نیز متفاوت از یکدیگر است.

- میزان هویت ملی در دانشجویانی که انواع استفاده از اینترنت را دارند با یکدیگر متفاوت است.

- در بین دانشجویانی که از محیط‌های تعاملی اینترنتی گوناگون استفاده می‌کنند میزان هویت ملی متفاوت است.

گروه ب:

- در بین دانشجویانی که سابقه کار اینترنتی آنان مختلف است میزان هویت مقاومت آنان نیز متفاوت از یکدیگر است.

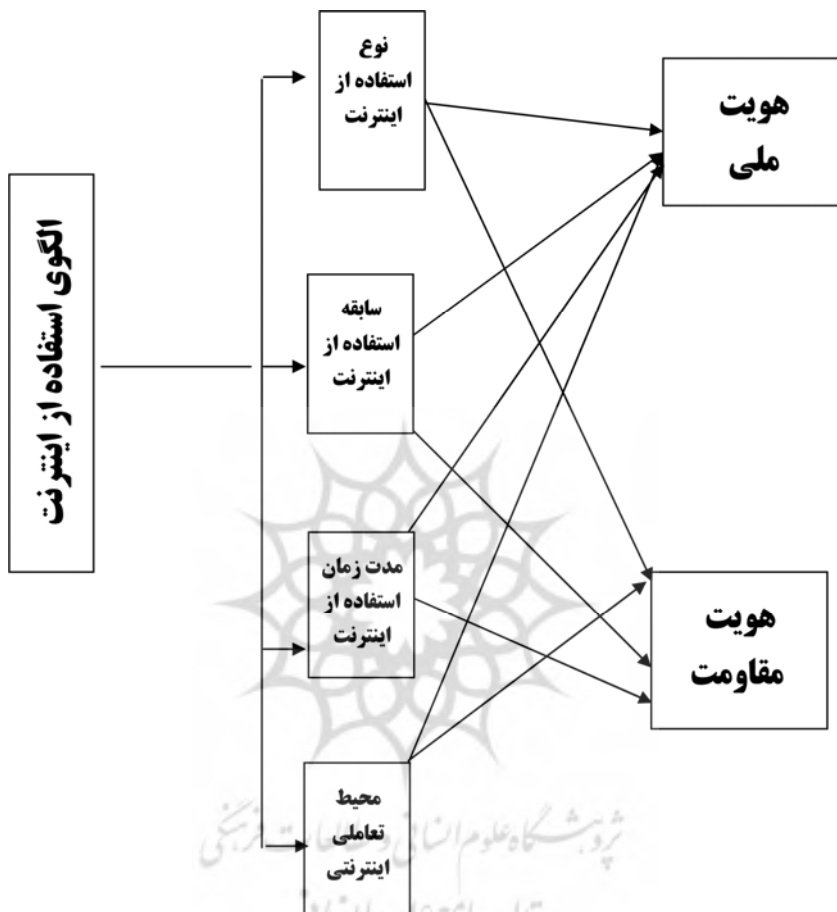
- دانشجویانی که مدت استفاده روزانه شان از اینترنت متفاوت است، میزان هویت مقاومت آنان نیز متفاوت از یکدیگر است.

- میزان هویت مقاومت در دانشجویانی که انواع استفاده از اینترنت را دارند با یکدیگر متفاوت است.

- در بین دانشجویانی که از محیط‌های تعاملی اینترنتی گوناگون استفاده می‌کنند، میزان هویت مقاومت متفاوت است.

مدل نظری تحقیق

روش تحقیق

نوع پژوهش:

گرد آوری و تحلیل اطلاعات مورد نیاز برای این پژوهش در بخش نظری با استفاده از «روش اسنادی» و بخش میدانی با «روش پیمایشی» صورت گرفته است. در روش میدانی، برای جمع آوری اطلاعات مورد نیاز از تکنیک پرسشنامه استفاده شده است. پیش از آغاز پیمایش،

پرسشنامه‌ی ابتدایی مورد آزمون اولیه قرار گرفت و با استفاده از نتایج به دست آمده، نقایص موجود برطرف و پرسشنامه نهایی تنظیم شد.

جامعه آماری و جمعیت نمونه:

جامعه آماری این مطالعه کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اراک است. از آنجا که به طور طبیعی امکان مطالعه دیدگاه‌های تمامی دانشجویان دانشگاه آزاد اراک وجود نداشت از شیوه «نمونه‌گیری» برای تبیین نظریات افراد مورد مطالعه استفاده شده است و بر اساس آن تعدادی از افراد (۳۸۰ نفر) که معرف جامعه آماری تشخیص داده شدند به عنوان نمونه انتخاب و مطالعه شده است. روش نمونه‌گیری در این پژوهش شیوه نمونه‌گیری دو مرحله‌ای با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی و سپس نمونه‌گیری سهمیه‌ای متناسب است.

پس از گردآوری داده‌ها تجزیه و تحلیل آن‌ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS انجام گردید و در این رابطه برای آزمون فرضیات، تست‌های آماری متناسب با هر فرضیه بکار گرفته شد. از جمله آزمون‌های مورد استفاده می‌توان از آزمون‌های خی دو، همبستگی پیرسون و اسپیرمن، تحلیل روند، تحلیل واریانس یک راهه و دو راهه نام برد.

در این رابطه جهت اطمینان از اعتبار و روایی لازم به مشاوره و بهره‌گیری از نظرات اساتید و کارشناسان مربوطه و همچنین انجام آزمون آلفای کرونباخ در مورد مقیاس‌های پرسشنامه اقدام شده است.

یافته‌های تحقیق

در بررسی‌های انجام شده از این تحلیل واریانس دو طرفه نیز استفاده شد که مهم‌ترین نتایج به دست آمده در زیر بیان می‌شود.

با توجه به آمار به دست آمده از دانشجویان مورد بررسی اکثر پاسخگویان سابقه استفاده بیش از سه تا چهار سال از اینترنت را دارند که مدت زمان استفاده روزانه شان بیش از ۵-۱۰ ساعت است و از محیط‌های خبری اینترنت برای آگاهی از اوضاع و اخبار استفاده می‌کنند.

پاسخگویان مورد مطالعه از لحاظ هویت ملی در سطح پایینی و از نظر هویت مقاومت در سطح متوسطی ارزیابی شدند. نتایج به دست آمده از آمار استنباطی نیز گواه این مساله است که:

جدول ۱: نتایج آزمون تحلیل واریانس یکرأه پیرامون هویت ملی و نوع استفاده از اینترنت

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی داری
واریانس بین گروهی	774.094	3	258.031	20.474	.000
واریانس درون گروهی	4083.293	324	12.603		
واریانس کل	4857.387	327			

با توجه به نتایج جدول فوق ($F=20.47$ و $Sig=0/000$) می توان ملاحظه نمود میزان تعلق به هویت ملی در کاربرانی که استفاده های مختلفی از اینترنت دارند با یکدیگر مشابه نبوده و به یک اندازه نیست بلکه تنوع استفاده به شکل معناداری نشانگر تفاوت میزان هویت ملی در افراد است.

جدول ۲: نتایج آزمون شفه پیرامون هویت ملی و نوع استفاده از اینترنت

میزان سابقه	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	سطح معنی داری	
تفریح و سرگرمی	-11.3968	4.40141	.084	دریافت اخبار
بیان عقیده و تبادل نظر	-3.0619	4.25298	.915	
سایر	2.0322	4.37654	.975	
دریافت اخبار	11.3968	4.40141	.084	تفریح و سرگرمی
بیان عقیده و تبادل نظر	8.3349(*)	1.60931	.000	
سایر	13.4290(*)	1.91212	.000	
دریافت اخبار	3.0619	4.25298	.915	بیان نظر و تبادل عقیده
تفریح و سرگرمی	-8.3349(*)	1.60931	.000	
سایر	5.0941(*)	1.54000	.013	
دریافت اخبار	-2.0322	4.37654	.975	سایر
تفریح و سرگرمی	-13.4290(*)	1.91212	.000	
بیان عقیده و تبادل نظر	-5.0941(*)	1.54000	.013	

با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون تعقیبی شفه نتیجه می‌گیریم میزان هویت ملی در استفاده کنندگان از اینترنت برای "تفریح و سرگرمی" و "بیان عقیده و تبادل نظر" به شکل جدی و معناداری از یکدیگر متفاوت بوده است.

در بررسی فرضیه تحقیق "تفاوت میزان هویت مقاومت بین افرادی که انواع استفاده‌های مختلف از اینترنت دارند" از آزمون تحلیل واریانس یک راهه استفاده شد البته قبل از اجرای آزمون، پیش فرض‌های توزیع نورمال نمرات و همگنی واریانس‌ها آزمون گردید.

جدول ۳: نتایج آزمون تحلیل واریانس یکراهه پیرامون هویت مقاومت و نوع استفاده از اینترنت

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی داری
واریانس بین گروهی	1071.955	3	357.318	28.519	.000
واریانس درون گروهی	4711.002	376	12.529		
واریانس کل	5782.958	379			

با توجه به نتایج جدول فوق ($F=28.51$ و $Sig=0/000$) می‌توان ملاحظه نمود میزان تعلق به هویت مقاومت در کاربرانی که استفاده‌های مختلفی از اینترنت دارند با یکدیگر مشابه نبوده و به یک اندازه نیست بلکه تنوع استفاده به شکل معناداری موجب تفاوت میزان هویت مقاومت در افراد بوده است.

جدول ۴: نتایج آزمون شفه پیرامون هویت مقاومت و نوع استفاده از اینترنت

میزان سابقه	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	سطح معنی داری	
تفریح و سرگرمی	.7778	1.41437	.960	دریافت اخبار
بیان عقیده و تبادل نظر	4.4591(*)	1.36667	.015	
سایر	4.3883(*)	1.40638	.022	
دریافت اخبار	-.7778	1.41437	.960	تفریح و سرگرمی
بیان عقیده و تبادل نظر	3.6814(*)	.51714	.000	
سایر	3.6106(*)	.61445	.000	

بیان نظر و تبادل عقیده	دریافت اخبار	-4.4591(*)	1.36667	.015
	تفریح و سرگرمی	-3.6814(*)	.51714	.000
	سایر	-.0708	.49487	.999
سایر	دریافت اخبار	-4.3883(*)	1.40638	.022
	تفریح و سرگرمی	-3.6106(*)	.61445	.000
	بیان عقیده و تبادل نظر	.0708	.49487	.999

با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون تعقیبی شفه نتیجه می گیریم میزان هویت مقاومت استفاده کنندگان از اینترنت برای "دریافت اخبار و بیان عقیده و تبادل نظر" با استفاده کنندگان از اینترنت برای "تفریح و سرگرمی و بیان عقیده و تبادل نظر" به شکل جدی و معناداری از یکدیگر متفاوت بوده است.

در بررسی فرضیه تحقیق "تفاوت میزان هویت ملی در بین افرادی که مدت زمان استفاده مختلفی از اینترنت دارند" از آزمون تحلیل واریانس یک راهه استفاده شد البته قبل از اجرای آزمون، پیش فرض های توزیع نورمال نمرات هویت ملی و مدت زمان استفاده از اینترنت و همگنی واریانس آنها آزمون گردید.

جدول ۵: نتایج آزمون تحلیل واریانس یکراهه پیرامون هویت ملی و مدت زمان استفاده از اینترنت

منبع تغییرات	مجموع مجدورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی داری
واریانس بین گروهی	2894.494	4	723.624	5.698	.000
واریانس درون گروهی	47620.482	375	126.988		
واریانس کل	50514.976	379			

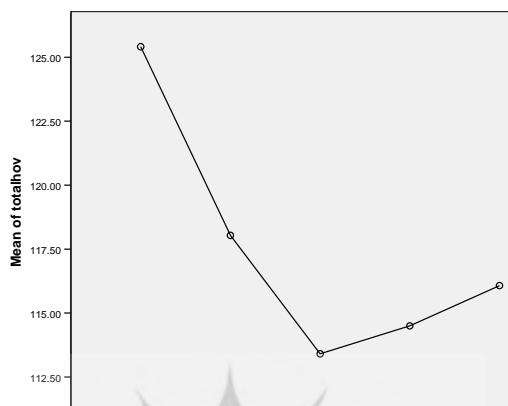
با توجه به نتایج جدول فوق ($F=5.69$ و $Sig = 0/000$) می توان ملاحظه نمود میزان تعلق به هویت ملی در کاربرانی که مدت زمان های استفاده ی مختلفی از اینترنت دارند با یکدیگر مشابه نبوده و به یک اندازه نیست بلکه تنوع مدت زمان استفاده به شکل معناداری موجب تفاوت میزان هویت ملی در افراد است.

جدول ۶: نتایج آزمون شفه پیرامون هویت ملی و مدت زمان استفاده از اینترنت

مدت استفاده از اینترنت	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	سطح معنی داری
خیر	کمتر از یک ساعت	-1.96056	1.70334
	بین یک تا سه ساعت	2.66667	2.16870
	بین سه تا پنج ساعت	1.57407	3.37967
	بین پنج تا ده	-9.33333(*)	2.65610
کمتر از یک ساعت	خیر	1.96056	1.70334
	بین یک تا سه ساعت	4.62722	1.70334
	بین سه تا پنج ساعت	3.53463	3.10166
	بین پنج تا ده ساعت	-7.37278(*)	2.29194
بین یک تا سه ساعت	خیر	-2.66667	2.16870
	بده کمتر از یک ساعت	-4.62722	1.70334
	بین سه تا پنج ساعت	-1.09259	3.37967
	بین پنج تا ده ساعت	-12.00000(*)	2.65610
بین سه تا پنج ساعت	خیر	-1.57407	3.37967
	بده کمتر از یک ساعت	-3.53463	3.10166
	بین سه تا پنج ساعت	1.09259	3.37967
	بین پنج تا ده ساعت	-10.90741	3.71131
بین پنج تا ده ساعت	خیر	9.33333(*)	2.65610
	بده کمتر از یک ساعت	7.37278(*)	2.29194
	بین یک تا سه ساعت	12.00000(*)	2.65610
	بین سه تا پنج ساعت	10.90741	3.71131

نتایج آزمون تعقیبی شفه در این رابطه نشان می‌دهد میزان هویت ملی در بین کسانی که کمتر از یک ساعت از اینترنت استفاده می‌کنند با کسانی که بین ۵ تا ۱۰ ساعت از اینترنت استفاده کرده‌اند متفاوت بوده و این تفاوت به نفع کسانی است که بین ۵ تا ۱۰ ساعت از اینترنت استفاده کرده‌اند همچنین بین کسانی که بین ۱ تا ۳ ساعت از اینترنت استفاده‌اند و کسانی که بین ۵

تا ۱۰ ساعت از اینترنت استفاده کرده اند میزان تعلق به هویت ملی متفاوت است و این تفاوت به نفع گروهی است که ۵ تا ۱۰ ساعت از اینترنت استفاده می کنند.

نمودار ۱: تحلیل روند پیرامون هویت ملی و مدت زمان استفاده از اینترنت

نتایج حاصل از نمودار تحلیل روند نشان می دهد که مدت استفاده روزانه از اینترنت در هویت ملی تاثیر گذاشته است. هویت ملی در کسانی که کمتر از یک ساعت و بین ۵ تا ۱۰ ساعت از اینترنت استفاده می کنند بالاست، اما به موازات افزایش ساعات استفاده تا میزان ۳ ساعت در روز هویت ملی کاهش می یابد و از این مرحله به بعد به موازات افزایش ساعات استفاده از اینترنت میزان هویت ملی در پاسخگویان نیز افزایش یافته است.

در مجموع می توان ملاحظه کرد روند افزایش و کاهش میزان هویت ملی با توجه به ساعات استفاده از اینترنت یک روند درجه دوم یا منحنی است و نشان می دهد مدت استفاده از اینترنت تا مرحله ای باعث کاهش ولی از مرحله خاصی به بعد می تواند باعث افزایش هویت ملی گردد. در بررسی فرضیه تحقیق " تفاوت میزان هویت مقاومت در بین افرادی که مدت زمان استفاده مختلفی دارند" از آزمون تحلیل واریانس یک راهه استفاده شد البته قبل از اجرای آزمون، پیش فرض های توزیع نورمال نمرات هویت مقاومت و مدت زمان استفاده از اینترنت و همگنی واریانس آنها آزمون گردید.

جدول ۷: نتایج آزمون تحلیل واریانس یکراهه پیرامون هویت مقاومت و مدت زمان استفاده از اینترنت

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی داری
واریانس بین گروهی	314.585	4	78.646	5.393	.000
واریانس درون گروهی	5468.373	375	14.582		
واریانس کل	5782.958	379			

با توجه به نتایج جدول فوق ($F=5.39$ و $Sig=0/000$) می توان ملاحظه نمود، می توان ملاحظه نمود میزان احساس تعلق به هویت مقاومت در کاربرانی که مدت زمان های استفاده های مختلفی از اینترنت دارند با یکدیگر مشابه نبوده و به یک اندازه نیست، بلکه تنوع مدت زمان استفاده به شکل معناداری نشانگر تفاوت میزان هویت مقاومت در افراد است.

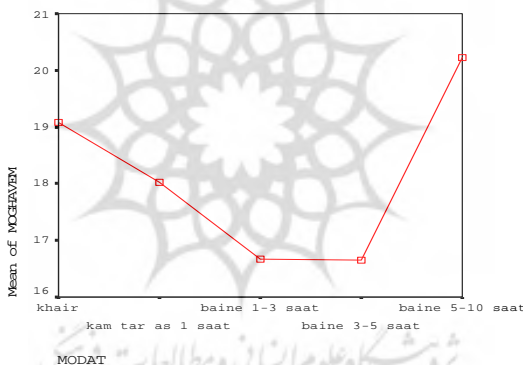
جدول ۸: نتایج آزمون شفه پیرامون هویت مقاومت و مدت زمان استفاده از اینترنت

مدت استفاده از اینترنت	تفاوت میانگین ها	خطای استاندارد	سطح معنی داری	
بله کمتر از یک ساعت	1.0438	.57721	.515	خیر
بین یک تا سه ساعت	2.4074(*)	.73491	.031	
بین پنج تا ده	2.4312	1.14527	.344	
بین سه تا پنج ساعت	-1.1481	.90007	.804	
خیر	-1.0438	.57721	.515	کمتر از یکساعت
بین یک تا سه ساعت	1.3636	.57721	.235	
بین سه تا پنج ساعت	1.3874	1.05106	.783	
بین پنج تا ده ساعت	-2.1919	.77667	.095	
خیر	-2.4074(*)	.73491	.031	بین یک تا سه ساعت
بله کمتر از یک ساعت	-1.3636	.57721	.235	
بین سه تا پنج ساعت	.0238	1.14527	1.000	
بین پنج تا ده ساعت	-3.5556(*)	.90007	.004	
خیر	-2.4312	1.14527	.344	بین سه تا پنج ساعت
بله کمتر از یک ساعت	-1.3874	1.05106	.783	
بین سه تا پنج ساعت	-.0238	1.14527	1.000	
بین پنج تا ده ساعت	-3.5794	1.25765	.090	

.804	.90007	1.1481	خیر	بین پنج تا ده ساعت
.095	.77667	2.1919	بله کمتر از یک ساعت	
.004	.90007	3.5556(*)	بین یک تا سه ساعت	
.090	1.25765	3.5794	بین سه تا پنج ساعت	

نتایج آزمون تعقیبی شفه در این رابطه نشان می‌دهد میزان هویت مقاومت در بین کسانی که از اینترنت استفاده نکرده اند با کسانی که بین ۱ تا ۳ ساعت از اینترنت استفاده کرده اند متفاوت بوده و این تفاوت به نفع کسانی است که از اینترنت استفاده نمی‌کنند همچنین بین کسانی که بین ۱ تا ۳ ساعت از اینترنت استفاده اند و کسانی که بین ۵ تا ۱۰ ساعت از اینترنت استفاده کرده‌اند با متغیر وابسته ما معنی دار گردیده است و این تفاوت به نفع گروهی است که ۵ تا ۱۰ ساعت از اینترنت استفاده می‌کنند.

نمودار ۲: تحلیل روند پیرامون هویت مقاومت و مدت زمان استفاده از اینترنت

نتایج حاصل از نمودار تحلیل روند نشان می‌دهد در جامعه مورد بررسی، هویت مقاومت در کسانی که از اینترنت استفاده نمی‌کنند بالا بوده است. اما به موازاتی که استفاده روزانه از اینترنت به ۱ و ۲ ساعت افزایش یافته، از میزان هویت مقاومت کاسته شده است، البته در همین حال، به نسبتی که مدت زمان استفاده از اینترنت بیشتر از ۳ ساعت در روز می‌شود میزان هویت مقاومت نیز به همان نسبت دوباره جهت صعودی و افزایشی به خود می‌گیرد.

با توجه به نمودار فوق، روند افزایش و کاهش هویت مقاومت با توجه به مدت استفاده از اینترنت یک روند درجه سوم یا منحنی است و نشان می دهد مدت استفاده از اینترنت تا مرحله ای باعث کاهش ولی از مرحله خاصی به بعد میتواند باعث افزایش هویت مقاومت گردد و در نهایت افزایش ساعات استفاده باعث افزایش هویت مقاومت در افراد می شود.

در بررسی فرضیه تحقیق " تفاوت میزان هویت ملی در بین افرادی که در محیط های تعاملی مختلف از اینترنت استفاده می کنند" از آزمون تحلیل واریانس یک راه استفاده شد البته قبل از اجرای آزمون، پیش فرض های توزیع نورمال نمرات هویت ملی در محیط های تعاملی مختلف و نیز همگنی واریانس آنها آزمون گردید.

جدول ۹: نتایج آزمون تحلیل واریانس یکراهه پیرامون هویت ملی و نوع محیط تعاملی اینترنتی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی داری
واریانس بین گروهی	5019.528	3	1673.176	13.828	.000
واریانس درون گروهی	45495.448	376	120.999		
واریانس کل	50514.976	379			

با توجه به نتایج جدول فوق می توان ملاحظه نمود ($F=13.82$ و $Sig = 0/000$) میزان تعلق به هویت ملی در کاربرانی که از محیط های مختلف اینترنت استفاده می کنند با یکدیگر مشابه نبوده و به یک اندازه نیست بلکه استفاده از محیط های مختلف اینترنتی به شکل معناداری موجب تفاوت میزان هویت ملی در افراد است.

جدول ۱۰: نتایج آزمون شفه پیرامون پیرامون هویت ملی و محیط اینترنتی

نوع محیط اینترنت	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	سطح معنی داری
چت روم	6.8243	2.94151	.148
وبلاک	-7.0625	3.36803	.223
محیط های خبری	2.7670	2.84779	.815

پست
الکترونیک

.148	2.94151	-6.8243	پست الکترونیک	چت روم
.000	2.20710	-13.8868(*)	وبلاک	
.019	1.27968	-4.0574(*)	محیط‌های خبری	
.223	3.36803	7.0625	پست الکترونیک	وبلاک
.000	2.20710	13.8868(*)	چت روم	
.000	2.08055	9.8295(*)	محیط‌های خبری	
.815	2.84779	-2.7670	پست الکترونیک	محیط‌های خبری
.019	1.27968	4.0574(*)	چت روم	
.000	2.08055	-9.8295(*)	وبلاک	

نتایج آزمون تعقیبی شفه در این رابطه نشان می‌دهد میزان هویت ملی در بین کسانی که از محیط چت روم در اینترنت استفاده کرده اند با کسانی که از محیط‌های خبری و وبلاگ استفاده کرده اند بطور جدی و معنی دار متفاوت از یکدیگر است.

در بررسی فرضیه تحقیق " تفاوت میزان هویت مقاومت در بین افرادی که در محیط‌های تعاملی مختلف از اینترنت استفاده می‌کنند " از آزمون تحلیل واریانس یک راهه استفاده شد البته قبل از اجرای آزمون، پیش فرض‌های توزیع نورمال نمرات هویت مقاومت در محیط‌های تعاملی مختلف و نیز همگنی واریانس آنها آزمون گردید.

جدول ۱۱: نتایج آزمون تحلیل واریانس یکراهه پیرامون هویت مقاومت و نوع محیط اینترنتی

منبع تغییرات	مجموع مجدورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی داری
واریانس بین گروهی	1071.955	3	357.318	28.519	.000
واریانس درون گروهی	4711.002	376	12.529		
واریانس کل	5782.958	379			

با توجه به نتایج جدول فوق ($F=13.82$ و $Sig = 0/000$) می‌توان ملاحظه نمود میزان تعلق به هویت ملی در کاربرانی که از محیط‌های مختلف اینترنت استفاده می‌کنند با یکدیگر مشابه

نبوده و به یک اندازه نیست بلکه استفاده از محیط‌های مختلف اینترنتی به شکل معناداری نشانگر تفاوت میزان هویت ملی در افراد است.

جدول ۱۲: نتایج آزمون شفه پیرامون پیرامون هویت مقاومت و نوع محیط اینترنتی

نوع محیط اینترنتی	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	سطح معنی داری
پست الکترونیک	3.4330(*)	.94655	.005
	-1.0313	1.08380	.824
	-.1168	.91639	.999
چت روم	-3.4330(*)	.94655	.005
	-4.4642(*)	.71022	.000
	-3.5498(*)	.41179	.000
وبلاک	1.0313	1.08380	.824
	4.4642(*)	.71022	.000
	.9145	.66950	.601
محیط‌های خبری	.1168	.91639	.999
	3.5498(*)	.41179	.000
	-.9145	.66950	.601

نتایج آزمون تعقیبی شفه در این رابطه نشان می‌دهد میزان هویت مقاومت در بین کسانی که از محیط چت روم در اینترنت استفاده کرده‌اند با کسانی که از محیط‌های خبری و وبلاگ و پست الکترونیک استفاده کرده‌اند به طور جدی و معنی دار متفاوت است. در بررسی فرضیه تحقیق "تفاوت میزان هویت ملی در بین افرادی که سابقه استفاده مختلف از اینترنت دارند" از آزمون تحلیل واریانس یک راه استفاده شد البته قبل از اجرای آزمون، پیش فرض‌های توزیع نورمال نمرات هویت ملی با توجه به سابقه استفاده از اینترنت وهمگنی واریانس آنها آزمون گردید.

جدول ۱۳: نتایج آزمون تحلیل واریانس یکراهه پیرامون هویت ملی و سابقه استفاده از اینترنت

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی داری
واریانس بین گروهی	985.165	3	328.388	2.493	.060
واریانس درون گروهی	49529.811	376	131.728		
واریانس کل	50514.976	379			

با توجه به نتایج جدول فوق ($F=2.49$ و $Sig=0/060$) می توان ملاحظه نمود میزان تعلق به هویت ملی در کاربرانی که سابقه مختلف در استفاده از اینترنت دارند با یکدیگر تفاوت معناداری نداشته است.

در بررسی فرضیه تحقیق " تفاوت میزان هویت مقاومت در بین افرادی که سابقه استفاده مختلف از اینترنت دارند" از آزمون تحلیل واریانس یک راهه استفاده شد، البته قبل از اجرای آزمون، پیش فرض های توزیع نورمال نمرات هویت مقاومت با توجه به سابقه استفاده از اینترنت و همگنی واریانس آنها آزمون گردید.

جدول ۱۴: نتایج آزمون تحلیل واریانس یکراهه پیرامون هویت مقاومت و سابقه استفاده از اینترنت

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی داری
واریانس بین گروهی	96.545	3	32.182	2.128	.096
واریانس درون گروهی	5686.412	376	15.123		
واریانس کل	5782.958	379			

با توجه به نتایج جدول فوق ($F=2.12$ و $Sig=0/096$) می توان ملاحظه نمود میزان تعلق به هویت مقاومت در کاربرانی که سابقه استفاده از اینترنت دارند با یکدیگر تفاوت معنادار ندارند.

جدول ۱۵: آزمون تحلیل واریانس دوطرفه (تحلیل عاملی) پیرامون سابقه استفاده از اینترنت و محیط تعاملی اینترنت با هویت ملی

سطح معنی داری	f مقدار	میانگین مجزورات	درجه آزادی	مجموع مجزورات	
.000	5.139	605.612	12	7267.349(a)	Corrected Model
.000	5543.112	653205.603	1	653205.603	Intercept
.809	.323	38.061	3	114.184	سابقه استفاده از اینترنت
.000	11.729	1382.208	3	4146.624	محیط تعاملی
.000	2.801	330.042	6	1980.250	سابقه * محیط تعاملی
		117.841	367	43247.627	خطا
			380	5296185.000	کل
			379	50514.976	Corrected Total

جدول ۱۶: آزمون تحلیل واریانس دوطرفه پیرامون سابقه استفاده و مدت زمان استفاده از اینترنت با هویت ملی

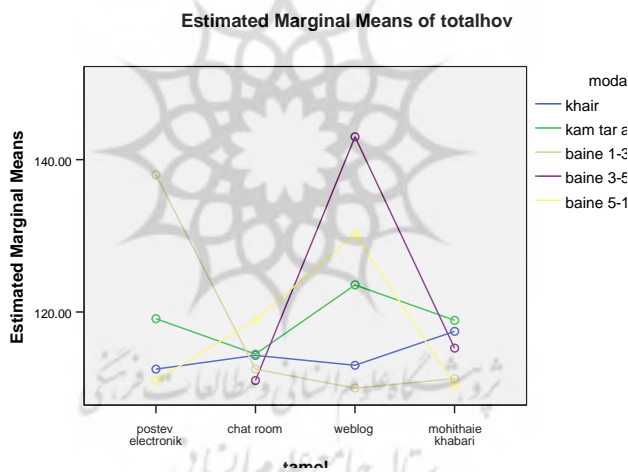
سطح معنی داری	f مقدار	میانگین مجزورات	درجه آزادی	مجموع مجزورات	
.000	3.601	432.435	16	6918.957(a)	Corrected Model
.000	5084.256	610615.250	1	610615.250	Intercept
.105	2.058	247.223	3	741.670	سابقه استفاده از اینترنت
.000	9.986	1199.281	4	4797.126	مدت زمان استفاده از اینترنت
.004	2.753	330.623	9	2975.608	سابقه * مدت زمان استفاده اینترنت
		120.099	363	43596.020	خطا
			380	5296185.000	کل
			379	50514.976	Corrected Total

جدول ۱۶: آزمون تحلیل واریانس دوطرفه پیرامون سابقه استفاده و نوع استفاده از اینترنت با هویت ملی

سطح معنی داری	f مقدار	میانگین مجزورات	درجه آزادی	مجموع مجزورات	
.000	6.523	769.911	11	8469.017(a)	Corrected Model
.000	6549.276	773004.797	1	773004.797	Intercept
.088	2.202	259.851	3	779.552	سابقه استفاده از اینترنت
.000	8.417	993.441	3	2980.324	نوع استفاده از اینترنت
.039	2.376	280.398	5	1401.990	سابقه * نوع استفاده استفاده از اینترنت
		118.029	316	37297.178	خطا
			328	4595862.000	کل
			327	45766.195	Corrected Total

جدول ۱۷: آزمون تحلیل واریانس دو طرفه پیرامون مدت زمان استفاده از اینترنت و محیط تعاملی با هویت ملی

سطح معنی داری	f مقدار	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	
.000	4.272	492.820	18	8870.761(a)	Corrected Model
.000	6207.856	716125.421	1	716125.421	Intercept
.055	2.560	295.354	3	886.061	محیط تعاملی
.454	.916	105.699	4	422.796	مدت زمان استفاده از اینترنت
.004	2.583	298.018	11	3278.199	مدت زمان * محیط استفاده از اینترنت
		115.358	361	41644.216	خطا
			380	5296185.000	کل
			379	50514.976	Corrected Total

نمودار ۳: اثرات تعاملی مدت زمان استفاده و محیط تعاملی بر میزان هویت ملی

با توجه به نمودار اثرات تعاملی، می‌توان اذعان داشت که اگر مدت زمان استفاده روزانه از اینترنت بین یک تا سه ساعت و در محیط‌هایی چون وبلاگ، محیط خبری و چت روم صورت پذیرد، پایین‌ترین میزان هویت ملی در جوانان را شاهد هستیم در حالی که اگر همین مدت زمان کاربری در محیط پست الکترونیک یا email صورت گیرد میانگین نمره هویت ملی در سطح بالایی قرار خواهد داشت.

نکته مهم دیگری که از نمودار فوق می‌توان می‌توان دریافت آن است که در محیط وبلاگ، استفاده روزانه از اینترنت به مدت نسبتاً زیاد (۳ تا ۵ ساعت و ۱۰ تا ۱۵ ساعت) دربردارنده میزان هویت ملی بالا در کاربران بوده است (نمره تقریبی ۱۳۰ تا ۱۴۲). اما در محیط‌های خبری و پست الکترونیک استفاده از اینترنت - با هر مقدار استفاده روزانه - دربردارنده میزان هویت ملی کمتری بوده است.

جدول ۱۸: آزمون تحلیل واریانس دوطرفه پیرامون نوع استفاده از اینترنت و محیط تعاملی با هویت ملی

سطح معنی داری	مقدار F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	
.000	7.592	855.572	12	10266.864(a)	Corrected Model
.000	8572.249	966060.664	1	966060.664	Intercept
.000	6.504	733.005	3	2199.014	محیط تعاملی
.000	6.816	768.128	3	2304.385	نوع استفاده از اینترنت
.005	3.098	349.089	6	2094.534	*محیط تعاملی نوع استفاده از اینترنت
		112.696	315	35499.331	خطا
			328	4595862.000	کل
			327	45766.195	Corrected Total

Estimated Marginal Means of totalhov

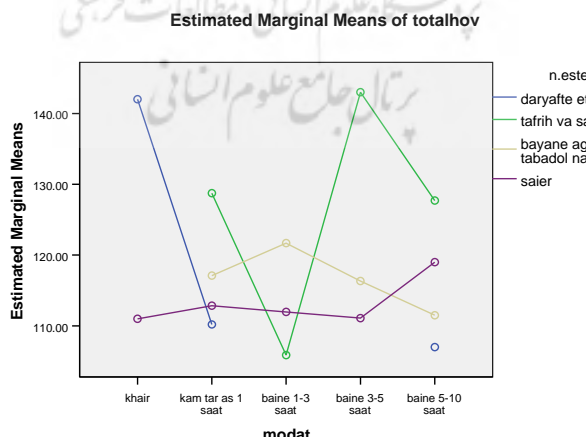
نمودار ۴: اثرات تعاملی نوع استفاده و محیط تعاملی بر میزان هویت ملی

نمودار فوق نشان می‌دهد اگر استفاده از اینترنت به منظور بیان عقاید و تبادل نظرات و البته در محیط ایمیل یا پست الکترونیک صورت گیرد نمره میزان هویت ملی کاربران در بالاترین سطح قرار می‌گیرد، اما همین نوع استفاده از اینترنت اگر در محیطی مثل چت روم صورت پذیرد میزان هویت ملی در کاربران دیده شد که در محیط چت روم به منظور تفریح و سرگرمی از اینترنت استفاده کرده‌اند. همین نوع استفاده (تفریح و سرگرمی) اگر در محیط‌هایی چون ایمیل، وبلاگ و یا سایت‌های خبری صورت گیرد میزان هویت ملی بیشتری را در کاربران بدنبال خواهد داشت.

جدول ۱۹: آزمون تحلیل واریانس دوطرفه پیرامون مدت زمان استفاده و نوع استفاده از اینترنت با هویت ملی

سطح معنی داری	f مقدار	میانگین مجزورات	درجه آزادی	مجموع مجزورات	
.000	6.859	756.616	15	11349.235(a)	Corrected Model
.000	3934.708	434040.673	1	434040.673	Intercept
.047	2.443	269.503	4	1078.013	مدت زمان استفاده از اینترنت
.001	5.574	614.913	3	1844.738	نوع استفاده
.000	4.990	550.445	8	4403.562	مدت زمان استفاده از اینترنت * نوع استفاده از اینترنت
		110.311	312	34416.960	خطا
			328	4595862.000	کل
			327	45766.195	Corrected Total

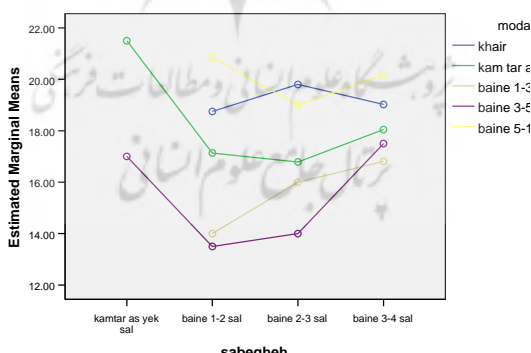
نمودار ۵: اثرات تعاملی مدت زمان استفاده و نوع استفاده بر میزان هویت ملی

با توجه به نمودار اثرات تعاملی می توان اذعان داشت استفاده از اینترنت به منظور تفریح و سرگرمی و آن هم به مدت زیاد و یانسیبنا زیاد (۳ تا ۵ و ۵ تا ۱۰ ساعت) در طول روز بالاترین نمرات میزان هویت ملی را در کاربران به همراه دارد. در همین حال استفاده از اینترنت به هر میزان در طول روز اگر به منظور بیان عقاید و تبادل نظرات صورت گیرد نمره هویت ملی را در سطح پایین تری نگه خواهد داشت (نمره ۱۲۰ و پایینتر).

جدول ۲۰: آزمون تحلیل واریانس دوطرفه پیرامون مدت زمان استفاده و سابقه استفاده از اینترنت با هویت مقاومت

سطح معنی داری	f مقدار	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	
.000	5.507	67.789	15	1016.842(a)	Corrected Model
.000	796.911	9809.531	1	9809.531	Intercept
.001	5.528	68.047	3	204.141	مدت زمان استفاده از اینترنت
.121	1.838	22.629	4	90.516	سابقه استفاده
.031	1.177	14.492	8	115.932	مدت زمان استفاده از اینترنت *سابقه استفاده از اینترنت
		12.309	312	3840.546	خطا
			328	110303.000	کل
			327	4857.387	Corrected Total

Estimated Marginal Means of moghavem

نمودار ۶: اثرات تعاملی مدت زمان استفاده و سابقه استفاده از اینترنت بر میزان هویت مقاومت نمودار اثرات تعاملی فوق نشان می دهد اگر سابقه کار اینترنتی بیش از یکسال بوده و مدت زمان استفاده روزانه از اینترنت نیز بین ۵ تا ۱۰ ساعت باشد نمره هویت مقاومت در سطح بالایی قرار خواهد داشت. (نمره ۱۹ تا ۲۱)

متقابلاً، پایین ترین میزان هویت مقاومت در کاربرانی مشاهده می شود که سابقه آشنایی و کار آنها با اینترنت بین یک تا ۲ سال بوده و بطور متوسط روزانه بین یک تا ۳ ساعت از اینترنت استفاده می کنند. از آنجایی که الگوی استفاده از اینترنت با توجه به متغیرهایی چون سابقه استفاده از اینترنت، مدت استفاده از اینترنت، نوع استفاده از اینترنت و محیط تعاملی استفاده از اینترنت سنجیده می شود و سطح سنجش متغیرها یکسان نیست، بنابراین نمی توان الگوی استفاده از اینترنت را مورد سنجش قرار داد ولی با توجه به اینکه سه تا از چهار متغیر ما بر اساس نتایج تحلیل واریانس یک طرفه تایید شد بنابراین می توان نتیجه گرفت الگوی استفاده از اینترنت بر هویت ملی و هویت مقاومت تاثیر گذار است.

نتیجه گیری:

توصیف برخی ویژگی های کلی جامعه مورد بررسی در ارتباط با الگوی استفاده از اینترنت حاکی از آن بود که اکثریت نسبی دانشجویان (۴۹/۲٪) برای کسب آگاهی از اوضاع و اخبار از اینترنت استفاده می کنند. البته بخش قابل توجهی نیز برای بیان عقاید خود (۱۸.۷٪) و یا برای ارتباط و دوست یابی (۱۶.۶٪) اینترنت را بکار می گیرند. تنها ۱.۸ درصد از جامعه مورد بررسی از اینترنت برای سرگرمی و گذران فراغت استفاده می کنند. سابقه آشنایی و کار با اینترنت در اکثریت دانشجویان مورد بررسی (۸۲.۴٪) خوب و بیش از ۳ سال است و تنها ۲.۴ درصد سابقه کار کمتر از یکسال داشته اند. مدت زمان استفاده روزانه از اینترنت نیز در اکثر دانشجویان مورد بررسی (۶۰.۸٪) بین ۵-۱۰ ساعت می باشد و درصدی کمی از افراد ۱۴.۲٪ از اینترنت استفاده نمی کنند. بعلاوه، اکثریت دانشجویان مورد بررسی (۵۸.۲٪) از محیطها و سایت های خبری اینترنت استفاده می کنند. در مرتبه بعد از آن، حدود ۲۹.۲٪ از دانشجویان از محیط چت روم و در صد کمی از دانشجویان به ترتیب ۸.۴٪ و ۴.۲٪ از پاسخگویان از محیط وبلاگ و پست الکترونیک استفاده می کنند. با توجه به نتایج به دست آمده میزان تعلق اکثریت دانشجویان (۸۷.۱٪) به هویت ملی خود در سطح پایینی قرار دارد و این در حالی است که بخش قابل توجهی از دانشجویان در حد متوسط (۶۵.۳٪) و یا شدید (۸.۴٪) احساس تعلق به نوعی هویت مقاومت را اظهار کرده اند.

- هویت ملی در دانشجویانی که استفاده‌های مختلفی از اینترنت دارند با یکدیگر مشابه نبوده و بر این اساس فرضیه مربوطه تحقیق تأیید شده است. با توجه به نتایجی که از آزمون تعقیبی شفه بدست آمد هویت ملی در دانشجویانی که از اینترنت برای دریافت اخبار و بیان عقیده و تبادل نظر استفاده می‌کردند پایینتر از بقیه است. همان گونه که نتایج تحقیق حاضر نیز بیانگر این امر است، با رشد و توسعه روز افزون اینترنت و استفاده‌های گوناگونی که از آن می‌شود در میزان هویت ملی افراد تاثیر به‌سزایی دارد و همچنین زمینه احیاء و بازسازی و تقویت شکل‌ها و جلوه‌هایی از هویت مقاومت را در افراد بویژه جوانان و دانشجویان فراهم می‌سازد. با توجه به نتایج بدست آمده از جامعه آماری می‌توان مشاهده کرد نظریات کاستلز، ولمن، هابرماس و نظریه وابستگی که از جمله نظریات مهم مطرح شده در چهارچوب نظری می‌باشد در جامعه ما تأیید شدند. نظر کاستلز مبنی بر اینکه جامعه شبکه‌ای با ایجاد خود آگاهی برای مردم منجر به تضعیف پدیده دولت-ملت و هویت ملی مرتبط با آن می‌شود و با برجسته شدن بسیاری هویت‌های خاص گرایانه در داخل کشور، همانند هویت‌های قومی و مذهبی، سلطه دولت و نقش آن در تعریف هویت ملی به چالش کشیده می‌شود در جامعه ما تأیید شد.

همچنین نتایج بدست آمده از جامعه مورد مطالعه گواه این مساله بود که هر چقدر سابقه و مدت زمان استفاده روزانه از اینترنت در محیط‌هایی چون محیط خبری و وبلاگ بیشتر باشد از میزان احساس تعلق فرد به هویت ملی کاسته می‌شود. بنابر نظر ولمن کاربری اجتماعی که عبارتند از دریافت اطلاعات و اخبار، تبادل نظرات و بیان عقاید نیز این مسأله را تشدید می‌کند. مساله تأمل برانگیز در نتایج به دست آمده از نمودار اثرات تعاملی گواه این است که کاربرانی که به دنبال محیط‌هایی بودند که هم امکان دریافت اخبار و هم بیان عقیده و تبادل نظر برای آنها مثل چت روم فراهم شود، از هویت ملی پایینی برخوردارند. در مورد هویت مقاومت نیز استفاده از محیط‌های وبلاگ و سایت‌های خبری باعث شکل‌گیری هویت مقاومت بالا می‌شود و بالاترین حد را وقتی می‌بینیم که استفاده از اینترنت به منظور گذران فراغت در محیط‌های خبری بود که این امکان بالا بردن خود آگاهی کاربران را به دنبال داشته بنابراین زمینه شکل‌گیری اجتماعات و شکاف در هویت ملی فراهم می‌شود.

به طور کلی با توجه به نظریات مطرح شده در چهارچوب نظری می‌توان اینگونه نتیجه‌گیری کرد که اینترنت فضای عمومی و عرصه‌ای است که در آن حضور افراد به منظور مشارکت در مباحث باز و علنی و کنش ارتباطی از طریق بیان و گفت و گو تحقق می‌یابد و استفاده‌های گوناگون از اینترنت بالاخص بنابر نظر ولمن استفاده‌های اجتماعی مثل دریافت اخبار و بیان عقاید، به همان سان که وابستگی را به اینترنت زیاد می‌کند با ایجاد خودآگاهی برای مردم زمینه تضعیف هویت ملی را فراهم کرده و با تضعیف هویت ملی زمینه برجسته شدن هویت‌های قومی فراهم می‌شود.

منابع

- ۱- آذرنگ، عبدالحسین (۱۳۸۲) پدیده جهانی شدن وضعیت بشری و تمدن اطلاعاتی. تهران: آگه.
- ۲- اولسون، دیوید (۱۳۷۷) رسانه‌ها و نمادها: صورت‌های بیان ارتباط و آموزش. ترجمه محبوبه مهاجر. تهران: سروش
- ۳- رفعت‌جاه، مریم‌علی شکوری (۱۳۸۷) اینترنت و هویت اجتماعی. نشریه جهانی رسانه. دوره ۵. شماره ۵.
- ۴- قبادی، حسینعلی (۱۳۸۷) خلاصه مقالات همایش ملی جوانان و هویت ایرانی. تهران: جهاد دانشگاهی.
- ۵- کاستلز، مانوئل (۱۳۸۴) مانوئل کاستلز و مارتین اینس (گفت‌وگوهایی با مانوئل کاستلز)، ترجمه لیلا جوافشانی و حسن چاوشیان، تهران، نشر نی.
- ۶- کاستلز، مانوئل، (۱۳۸۰)، عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ (جلد ۱)، ظهور جامعه شبکه‌ای)، ترجمه احد علیقلیان، افشین خاکباز، حسن چاوشیان، ویراسته علی پایا، تهران، طرح نو، چاپ پنجم.
- ۷- کاستلز، مانوئل، (۱۳۸۵) عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ (جلد ۲، قدرت هویت)، ترجمه‌ی احد علیقلیان، افشین خاکباز، حسن چاوشیان، ویراسته‌ی علی پایا. تهران، طرح نو، چاپ پنجم.

- ۸- کاستلز، مانوئل (۱۳۸۵) عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ (جلد ۳، پایان هزاره) ترجمه احد علیقلیان، افشین خاکباز، حسن چاوشیان. ویراسته‌ی علی پایا. تهران: طرح نو. چاپ پنجم.
- ۹- حافظ نیا، محمد رضا، کاویانی راد، مراد، (۱۳۸۵)، تاثیر جهانی شدن بر هویت ملی، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال دوم، شماره ۳ و ۴.
- ۱۰- دوران، بهزاد، (۱۳۸۳)، هویت خانوادگی و تعامل در فضای سایبرنتیک، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی، سال دوازدهم، شماره ۴۴.
- ۱۱- زنجانی زاده، هما، جوادی، محمدی، (۱۳۸۴)، بررسی تاثیر اینترنت بر ارزش‌های خانواده در بین دانش‌آموزان دبیرستانی ناحیه ۳ مشهد، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ششم، شماره ۲.
- ۱۲- محسنی، منوچهر، دوران، بهزاد، سهرابی، محمد هادی، (۱۳۸۵). بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت (در میان کاربران کافی نت‌های تهران)، فصلنامه جامعه‌شناسی ایران، سال هفتم، شماره ۴.
- ۱۳- میرزایی ورزنده، مصطفی. (۱۳۸۷). بازنمایی انواع هویت جمعی (محلی، قومی، دینی، ملی و فراملی)، استادراهنما دکتر محمد عبداللهیدانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- 14- Castells. M(1999) the social implications of information and communication technologies world social science report. Paris: unesco.
- 15- Castells. M (2001) The internet Galwcy. Reflections on the internet
- 16- Timms bun can (2007) Identity community and Internet online.in [Http://www/psychologie social.org](http://www/psychologie social.org)
- 17- Wellman. B and Frank. (2001) Network capital in a multi- level world: gettin
- 17- 18- Whittle, david b(1997) cyberspace: the human dimention-. New yourk. W, freeman and company.